

PROGRAM RADA

kandidata za rektora Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
za mandatno razdoblje 2017. – 2021. godine

STROSSMAYEROVO KRITIČKO SVEUČILIŠTE ZA NOVE DRUŠTVENE IZAZOVE: OD PRIJENOSA ZNANJA DO ISHODA UČENJA

prof. dr. sc. Zlatko Kramarić

redoviti profesor u trajnom zvanju na
Odjelu za kulturologiju Sveučilišta Josipa
Jurja Strossmayera u Osijeku

član Makedonske akademije znanosti i
umjetnosti (MANU)

Osijek, travanj 2017. godine

PROGRAM RADA
kandidata za rektora Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
za mandatno razdoblje 2017. – 2021. godine

SADRŽAJ

SADRŽAJ	1
1. UVODNE NAPOMENE.....	2
2. ULOGA HISTORIJATA OSJEČKOG SVEUČILIŠTA	4
3. STROSSMAYEROVO KRITIČKO SVEUČILIŠTE ZA NOVE DRUŠTVENE IZAZOVE	6
a) Fenomen J. J. Strossmayera (1815. – 1905.).....	6
b) Odnos prema tradiciji.....	7
4. STARE-NOVE OBRAZOVNE/SVEUČILIŠNE POLITIKE	8
5. KRITIČKIM MIŠLJENJEM I OTVORENIM HORIZONTIMA DO MODERNOG SVEUČILIŠTA	10
a) Promjena paradigme: s prijenosa znanja na ishode učenja.....	10
b) Sveučilište u akciji.....	12
c) Alternativni modeli obrazovanja	14
7. OSIJEK KAO STUDENTSKI GRAD	15
a) Prioritetni zadaci	16
8. ODNOS HRVATSKE DRŽAVE PREMA SVEUČILIŠTU, SREDIŠTU ZNANJA ISTOČNE HRVATSKE	17
9. ZAKLJUČNE PREMISE: DESET PROGRAMSKIH VRIJEDNOSTI	18
OSOBNi MOTIVI KANDIDATURE	20

1. UVODNE NAPOMENE

Nema dvojbe da bi rektorski programi, kao specifični izrazi obrazovne politike, trebali sadržavati prijedloge za rješavanje ozbiljnih društvenih problema izazvanih sistemskom disfunkcionalnošću ekonomskih, društvenih i političkih institucija zemlje. Obrazovanje je u takvim situacijama uvijek i "uzrok" i "posljedica". Sveučilišta/škole nikada nisu pasivna ogledala. Ona su aktivna društveno-politička sila, kojima je zadaća da ponude dugoročna i prikladna rješenja.

uloga sveučilišta

Ovaj program rektora za mandatno razdoblje 2017. – 2021. u tom smislu sadržava moje viđenje Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (u daljnjem tekstu: Sveučilište) u predstojećem razdoblju. To je dokument koji uvažava stvarnost današnjeg Sveučilišta jer je kontekst u kojem Sveučilište djeluje – i onaj politički, i onaj ekonomski, i onaj socijalni, i onaj kulturni – uvelike zadan.

Stoga sam za polaznu točku svoje vizije programa rada rektora Sveučilišta u mandatnom razdoblju 2017. – 2021. odabrao općepoznato načelo koje glasi: "Svijet nije ni počeo, a neće ni završiti s nama".

Izbor tog zdravorazumskog načela nikako ne znači da se odričem vlastite vizije razvoja Sveučilišta u predstojećem razdoblju, što ovaj Program dobro pokazuje.

Nadalje, to racionalno životno načelo, primijenjeno na naše Sveučilište, ništa ne govori o tome što i koliko znamo o onome što je na Sveučilištu i u vezi s njim bilo prije nas, o onim posebnim čimbenicima koji su tijekom prošlih vremena sudjelovali u njegovu oblikovanju. Uvjeren sam da bismo tu historiju osječkog Sveučilišta, historiju visokog obrazovanja u Osijeku, trebali osjećati kao nešto što nas u svim svojim segmentima određuje. Stoga diseminaciju znanja o historiji osječkog Sveučilišta smatram jednom od svojih obveza. Štoviše, uvjeren sam da nije moguće pisati program razvoja osječkog Sveučilišta za novo mandatno razdoblje, a da se u tom programu ne dotaknem prošlosti osječkog Sveučilišta i njegovih prethodnih programa i reformi. Oni se često doživljavaju kao nešto općepoznato, a to zapravo nisu.

historijat osječkog
Sveučilišta

S pogledom na prošlost, a potpuno okrenut budućnosti, u ovome Programu rada rektora za mandatno razdoblje 2017. – 2021. pokušat ću ponuditi viziju Sveučilišta koja polazi od potrebe oblikovanja novih,

alternativnih modela mišljenja i edukacije, a koja neće u svim detaljima slijediti ni uobičajenu logiku kvantifikacije i izvrsnosti, ni romantiziranu nostalgiju o ujedinjujućoj nacionalnoj kulturi. To je, zapravo, logična reakcija na pojedine, danas neporecive, činjenice: nacionalne države su u vlasništvu transnacionalnih kompanija i banaka, a nacionalne kulture svedene su na puki suvenir koji je prepušten logici tržišta. To su neugodne, ali stvarne činjenice prema kojima se mora odrediti i naše Sveučilište. Moja je početna pozicija ovdje jasna: uloga svakog sveučilišta, pa tako i osječkog, mnogo je šira nego što bi to bili samo interesi gospodarstva i ekonomski napredak.

novi, alternativni
modeli obrazovanja

Pripremajući se za pisanje ovoga Programa, konzultirao sam relevantnu teorijsku literaturu koja se bavi reformom visokog obrazovanja, te najbolje svjetske autoritete na tom području, od M. Applea i B. Readingsa, preko inspirativnih tekstova o školskoj seksualnosti D. Epsteina i R. Johnsona, sve do rješenja koje nude autori poput P. Bourdieua, A. Cribba, W. Feinberga i drugih.

teorijska literatura,
autori i autoriteti

To mi je omogućilo da u ovim programskim smjernicama naznačim potrebu da se i naše Sveučilište treba odrediti, na kritički način, ne samo prema postojećim, nego i prema svim budućim društvenim izazovima. Izvjesno je da bi mnogobrojne od tih budućih izazova već sada trebalo predvidjeti. Samo ako se tako budemo ponašali moći ćemo ne samo pravodobno reagirati, već i spremno dočekati većinu učinaka tih izazova.

kritika vs. društveni
izazovi

To je ne samo naša zajednička obveza, već i odgovornost prema svim budućim generacijama studenata koje moramo pripremiti, i na teorijskom i na praktičnom planu, da prilikom ulaska u puni društveni život, u svijet rada i kapitala, u svijet kulture, budu spremni na iznenađenja koja ti izazovi nose. Sveučilište mora pomoći da im ta dramatična i neizvjesna tranzicija bude što bezbolnija.

Treba biti svjestan da starim teorijskim i organizacijskim paradigmama, ma koliko god su one u određenim trenucima davale adekvatne odgovore na ondašnje društvene, političke, tehnološke i druge odnose u društvu, nije moguće rješavati nove probleme: Sveučilište mora biti osposobljeno da na nove kompleksnosti, u svim segmentima društva, odgovori vlastitom kompleksnošću. Takvo je ponašanje u skladu s dominirajućim imperativom vremena: na povećani broj mogućnosti mora se moći

tranzicija,
kompleksnost

odgovoriti na način koji odgovara kulturološkom, političkom i društvenom kontekstu i trenutku, ali s jasnom vizijom i odgovornošću za budućnost.

Upravo zbog toga odlučio sam ponuditi kritičku viziju sveučilišta, koja u sebi uključuje i sva dostignuća sadašnjeg i prethodnih rektora. Ta vizija trebala bi biti sretan spoj kontinuiteta i stabilnosti, ali i kritički osmišljenog progresa za uspješnu budućnost. Te su odrednice povezane i međuovisne.

**vizija budućnosti
Sveučilišta: spoj
kontinuiteta/
stabilnosti i progresa**

Prema tome, budućnost osječkog Sveučilišta vidim u uravnoteženom kombiniranju elemenata kontinuiteta/stabilnosti i elemenata progresa.

U dijelu u kojem predstavlja kontinuitet u odnosu na mandate sadašnjeg i prethodnih rektora, u svom bih mandatu nastavio rješavati sve započete projekte kojima se nastoji radikalno poboljšati sveučilišna infrastruktura (osiguravanje novih i proširenje postojećih nastavnih i uredskih prostora, novih laboratorija, sportskih dvorana, predavaonica, umjetničkih radionica, itd.), kao i djelotvorno rješavati osjetljivi problemi vezani uz studentski standard, od kvalitete nastave, boljih uvjeta za učenje i stanovanje, kvalitete prehrane, zabave, sportskih aktivnosti, sve do stvaranja pozitivnog društvenog ozračja i podizanja svijesti građana da je ulaganje u (visoko) obrazovanje višestruko isplativo za cjelokupnu zajednicu.

Međutim, to nije moguće postići ako ne postoji visok stupanj konsenzusa u društvu o tome da je za svakoga od nas i sve nas kao zajednicu korisno ako se mladim ljudima olakša i ubrza ulazak u stvaralački svijet rada. To bi se osobito trebalo odnositi na najbolje, najkreativnije studente.

2. ULOGA HISTORIJATA OSJEČKOG SVEUČILIŠTA

Na noviju povijest visokog obrazovanja u Osijeku, koja počinje još krajem 18. stoljeća, možemo biti iznimno ponosni. Neprocjenjiva je prednost živjeti i djelovati u gradu u kojem uz ostale institucije djeluje i sveučilište. To je osječka *differentia specifica* u odnosu na mnoge druge hrvatske i europske gradove. Sveučilište je osječka vrijednost i zajedničko bogatstvo svih njegovih građana.

**Sveučilište kao
*differentia specifica***

Ipak, to što je Osijek sveučilišni grad često olako prihvaćamo kao gotovu činjenicu. U tom kontekstu postaje i razumljiviji prilično ležeran odnos

današnjih generacija prema nekim bitnim epizodama iz bogate osječke sveučilišne historije.

Tu u prvome redu mislim na političke odluke koje su sredinom 70-ih godina prošloga stoljeća dovele do toga da se uopće formira osječko Sveučilište. A upravo su te odluke imale dalekosežne posljedice. Među mnogobrojnim pozitivnim učincima, te su odluke dovele do nove atribucije Grada Osijeka kao sveučilišnog središta istočne Hrvatske. Upravo činjenica da je grad postao sveučilišno središte dovela je do vidljivih promjena u načinu života u gradu, jer se dolaskom novih stanovnika/studenata grad bitno pomladio. Ti mladi ljudi, sa specifičnim životnim navikama te nekonformističkim pogledima na svijet i društvo, učinili su ovaj grad vedrijim, radosnijim i življim no što je bio do sredine 70-ih godina 20. stoljeća. Sam grad postao je bogatiji za nove sadržaje, kao što su studentski domovi, studentski centar, studentski servis i dr.

novi životni stilovi

Nadalje, čini se da nam nepovratno izmiču i mnogobrojni ideološko-ekonomsko-kulturni konteksti unutar kojih se, nakon svoga osnivanja, naše Sveučilište postupno formiralo i razvijalo, kao i različite društveno-političke mijene, pa i "lomovi" nakon kojih su se dotadašnje političko-ekonomsko-kulturno-obrazovne tradicije prekidale, izmještale i iznova grupirale na novim političko-akademske paradigme, utječući tako i na dinamiku i na sam sadržaj razvoja osječkog Sveučilišta.

ideološki, ekonomski, kulturni kontekst(i)

Konačno, čini se da nam izmiču i sve "poznate" reforme osječkog Sveučilišta pokrenute tijekom razdoblja njegova djelovanja. Nisam siguran koliko smo od njih naučili i profitirali.

Svaka vizija daljnjeg razvoja osječkog Sveučilišta mora i o tim čimbenicima – koji nikako nisu samorazumljivi, iako bi se iz današnje perspektive moglo tako činiti – voditi posebnu brigu. Treba ponoviti da nijedna istinska obnova, ni ona politička, ni ona kulturna, ni ona ekonomska, pa sukladno tome ni ona visokoobrazovna, nije moguća bez opetovanog problematiziranja i preispitivanja historije našeg Sveučilišta, njegovih programa i reformi, kao i uspona i padova.

Upravo stoga sam uvjeren da je osječko Sveučilište zaslužilo jedan trajni izložbeni postav o svojoj povijesti, odnosno povijesti visokog obrazovanja na ovim prostorima uopće, na dobrobit Grada Osijeka i cijele Hrvatske. Kao njegov rektor, založio bih se da Sveučilište, u suradnji s drugim gradskim institucijama (galerijom, muzejima, fakultetima, knjižnicom,

izložbeni postav: povijest osječkog Sveučilišta, visokog obrazovanja uopće

arhivom, itd.), preuzme obvezu da za takav trajni postav osigura prikladan prostor i da takvu izložbu, sa svim pripadajućim dokumentima, fotografijama, zapisima i sjećanjima, u dogledno vrijeme postavi i izloži sudu javnosti.

3. STROSSMAYEROVO KRITIČKO SVEUČILIŠTE ZA NOVE DRUŠTVENE IZAZOVE

a) Fenomen J. J. Strossmayera (1815. – 1905.)

Polazeći od mudre latinske izreke *nomen est omen*, samo ime našega Sveučilišta – Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera – daje dostatno definiran okvir za njegov daljnji razvoj. Kao rektor, imao bih obvezu, ali i veliko profesionalno zadovoljstvo, da svoje programsko djelovanje usmjeravam i usklađujem s vrijednostima koje izvire iz tog imena.

biskup Josip Juraj
Strossmayer

Štoviše, uvjeren sam da se na tradicijama koje se povezuju s imenom osječkog Sveučilišta mora temeljiti i vizija njegova daljnjeg razvoja. Svjestan da se bez kritičkog mišljenja ne može izgraditi moralna snaga, a još manje djelotvorna (obrazovna) politika koja je sposobna za stvarne iskorake, ovaj rektorski program nazivam: "Strossmayerovo kritičko sveučilište za nove društvene izazove".

Iskreno vjerujem da je naš današnji identitet u velikoj mjeri određen kontinuitetom sa strossmayerovskom tradicijom. Respekt prema tradiciji i naslijeđu J. J. Strossmayera shvaćam kao vid javnog priznanja da su i danas mnoge od njegovih političkih i drugih ideja žive, ali i relevantne kao normativni orijentir u suvremenim uvjetima.

značenje
strossmayerovske
tradicije

Osobito značajnima smatram sljedeće elemente, odnosno aspekte Strossmayerove tradicije, impregnirane iznimnom duhovnošću, posvećenosti knjizi i vjeri: kozmopolitizam (koji nikako ne isključuje nacionalne osjećaje i hrvatsku orijentaciju, kao što se to ponekad može čuti od nekompetentnih sugovornika), europejstvo i (pan)slavenstvo, vizionarstvo, kritički odnos prema svim svjetovnim i duhovnim autoritetima, iznimni estetski ukus, osjećaj solidarnosti, spremnost da se u svakoj prilici pomogne drugima, te prakticiranje vrline koja se očituje u spremnosti nesebičnog darivanja.

Strossmayerovo
naslijeđe

Tu je i puna svijest o tome da u hrvatskom društvu moraju postojati institucije posvećene brizi za nacionalno pamćenje (ta Strossmayerova svijest jasno se očitovala ne samo u osnivanju sveučilišta, akademije i

nacionalno
pamćenje, europski
kontekst

galerije, nego i u njihovom trajnom financiranju), te svijest o važnosti obrazovanja i nezamjenjivoj ulozi znanosti i tehničkih vještina za probitak društva.

b) Odnos prema tradiciji

Veliki smo dužnici Josipa Jurja Strossmayera. Stoga osječko Sveučilište, više od svih ostalih, ima posebno poslanje: dostojno (re)interpretirati njegovo djelo, njegov ogromni opus, i onaj duhovni, i onaj politički. Da bi se to postiglo, potrebno je na jednom mjestu prikupiti sva objavljena i neobjavljena Strossmayerova djela, kompletirati bibliografiju o Strossmayeru i omogućiti sustavno i svestrano proučavanje arhivske građa o njemu.

(re)interpretacija
Strossmayerovog
djela

Prvi korak u tom smjeru učinjen je 2013. godine kada je Senat Sveučilišta prihvatio *Elaborat o osnivanju Centra za bibliografsko-dokumentacijsku građu o Josipu Jurju Strossmayera i crkvenoj povijesti*. Pred nama je obveza uspostavljanja kontinuirane i trajne suradnje sa stranim sveučilištima i institucijama jer se Strossmayerovo djelovanje u prvom redu mora promatrati u europskom, a ne samo nacionalnom kontekstu.¹ Taj Strossmayerov europski kontekst trebao bi osječkom Sveučilištu, koje nosi njegovo ime, biti smjernica koju treba slijediti te poželjna mjera djelovanja koju treba ostvariti.

Na ovome mjestu svakako se mora spomenuti i činjenica da su u Osijeku djelovali, uz Ivo Andrića, jedini naši nobelovci, Lavoslav Ružička (1887. – 1976.) i Vladimir Prelog (1906. – 1998.). Opusi te dvojice naših nobelovaca pripadaju jedino mogućem prostoru u znanosti. To je globalni, odnosno regionalni (europski) znanstveno-istraživački prostor.

hrvatski nobelovci:
Lavoslav Ružička i
Vladimir Prelog

¹ Upravo na tom tragu, u povodu 200. obljetnice rođenja biskupa J. J. Strossmayera, Odjel za kulturologiju i Umjetnička akademija u Osijeku organizirali su 2015. godine međunarodni interdisciplinarni skup Znanstvene, kulturne, obrazovne i umjetničke politike – europski realiteti, u suradnji s HAZU, Sveučilištem u Pečuhu – Katedrom za kroatistiku, i Institutom za društvene znanosti Ivo Pilar – Područni centar Osijek. Taj je skup rezultirao publiciranjem impozantnog zbornika radova, u kojem su izložena nova čitanja historiografskog, politološkog i u najširem smislu kulturološkog djelovanja J. J. Strossmayera, kao i kritičko promišljanje današnjih kulturnih, obrazovnih, umjetničkih i regulatornih politika. Ta "nova čitanja" još jednom su potvrdila činjenicu da je Strossmayerova ostavština u hrvatskom školstvu i kulturi, bez obzira na promjene paradigmi, i dalje nemjerljiva.

4. STARE-NOVE OBRAZOVNE/SVEUČILIŠNE POLITIKE

Dijelom ovog programa smatram obvezujuće strategije obrazovanja, od onih internih (Senat Sveučilišta usvojio je 2011. godine strategiju razvoja Sveučilišta do 2020. godine), preko nacionalnih (koje donosi Hrvatski sabor), do europskih, kao što su Sorbonska deklaracija iz 1998. godine, te utjecajna Bolonjska deklaracija iz 1999. godine. Ovom potonjom se prije svega želio ostvariti što veći stupanj usklađivanja i homologacije studijskih programa, razviti visokoobrazovni sustav koji će biti fokusiran na studenta, bitno reducirati udio predavanja "ex-cathedra", a povećati udio mentorskog rada i seminarskog tipa nastave, povećati mobilnost studenata i nastavnika, te uskladiti studijsku ponudu sveučilišta s potrebama društva.

obrazovne strategije
i deklaracije,
nacionalne i
međunarodne

Pri tome se treba podsjetiti na činjenicu da su sve strategije obrazovanja, pa i rektorski programi koji ih slijede, izraz konkretnih obrazovnih politika, koje su uvijek u funkciji osiguravanja legitimiteta određenim ekonomskim i društvenim formama i ideologijama. Obrazovne/sveučilišne institucije pripadaju među glavne mehanizme kojima se politička moć u nekom društvu održava ili dovodi u pitanje. Te institucije, kao i načini na koje su one organizirane i kontrolirane, integralno su povezani s načinom na koji određeni tip ljudi osigurava pristup gospodarskim i kulturnim resursima.

Osim na navedenim strategijama, ovaj je program izraz preporuke Odbora ministara Vijeća Europe iz 2007. godine², u kojoj se naglašava da je visoko obrazovanje esencijalno za europsko društvo jer služi ostvarenju višestrukih svrha, i to:

preporuke Vijeća
Europe

- 1) pripremi za tržište rada;
- 2) pripremi za životnu ulogu aktivnog građanina u demokratskom društvu;
- 3) osobnom razvoju;
- 4) razvoju i održavanju – kroz poučavanje, učenje i istraživanje – baze naprednog, sveobuhvatnog i raznolikog znanja.

² Recommendation CM/Rec(2007)6 of the Committee of Ministers to member States on the public responsibility for higher education and research (Adopted by the Committee of Ministers on 16 May 2007 at the 995th meeting of the Ministers' Deputies).

Uvjeren sam da će osječko Sveučilište napredovati ako bude ostvarivalo sve te četiri svrhe obrazovanja na uravnotežen način.

Kao rektor Sveučilišta ne bih bio pobornik sveučilišne politike koja sve potrebe društva poistovjećuje s potrebama gospodarstva. Naime, ako bi Sveučilište pristalo na takvu politiku, onda bi to značilo kako priznaje i prihvaća da su tvrtke, kompanije ili koncerni sa svojim proizvodnim interesima i probicima jedini reprezentativni segment društva, a da su sveučilišta i druga visoka učilišta samo puki servis trenutačnim potrebama gospodarstva.³

sveučilište,
gospodarstvo,
tržište rada

Iz prethodno navedenih četiriju svrha obrazovanja, za koje se zalažem, jasno proizlazi da u mojoj viziji Sveučilište ima puno širu i kreativniju ulogu u društvu, jer stvara *cjelovitu osobu*. Najbolji "proizvod" koji jedno društvo može iznjedriti upravo je oblikovanje pojedinca u vrhunskog intelektualca i humanistu neovisno o području njegova obrazovanja te predmetu njegova djelovanja, pojedinca koji je relativno uspješno opisan na razinama 7. i 8. u deskriptorima koji definiraju razine u Europskom kvalifikacijskom okviru za cjeloživotno obrazovanje (*European Qualifications Framework for Lifelong Learning – EQF*).⁴

cjelovita osoba,
humanist

Riječ je o osobi koja na Sveučilištu i njegovim sastavnicama stječe znanje koje je osnova originalnom mišljenju i/ili istraživanju, a koje stvara kritičku svijest o problematici znanja na najnaprednijoj granici pojedinog područja, odnosno u graničnom prostoru između odgovarajućih različitih područja. Dalje, riječ je o osobi koja na Sveučilištu i njegovim sastavnicama stječe najnaprednije vještine i tehnike, uključujući sintezu i vrednovanje, nužne za kritičko rješavanje problema u istraživanju i/ili inovacijama i za širenje i redefiniranje postojećih znanja ili stručne prakse, kako bi se stvorila nova znanja te integrirala ona iz različitih

kritička
(samo)svijest

³ Osobe koje u završile studij klasičnog grčkog, latinskog, filozofije ili arheologije očito nisu proizvodi koji podliježu PDV-u. Međutim, nikada se ne smije zaboraviti da je upravo na takvim (u svjetlu dominantnih interesa: "uzaludnim") studijima izgrađeno europsko, dakle i hrvatsko javno sveučilište.

⁴ Probleme u vezi s Hrvatskim kvalifikacijskim okvirom (HKO) u svjetlu hrvatskog modela visokog obrazovanja, koje je utemeljeno na binarnom sustavu sveučilišnih studija i stručnih studija, naznačio je Ustavni sud Republike Hrvatske u svojoj odluci broj: U-I-351/2016 od 20. travnja 2016. (Narodne novine broj 41/16.). Problematiziranje tog binarnog sustava visokog obrazovanja izlazi izvan okvira ovog Programa.

područja. Konačno, riječ je o osobi koja sa Sveučilišta odnosno njegove sastavnice izlazi kao osoba koja zna što su novi strateški pristupi i koja je spremna preuzeti odgovornost za njihovo prihvaćanje, kao osoba koja pokazuje esencijalnu mjerodavnost, inovativnost, samostalnost, znanstveni i profesionalni integritet te održivu angažiranost u razvoju novih ideja ili procesa na najnaprednijoj granici istraživačkog rada ili učenja.

Da bi se takve osobe oblikovale, Sveučilište treba izgraditi punu svijest o tome da je obrazovanje čin kojim se utječe na druge, a time i politički čin *par excellence*.

obrazovanje kao
politički čin

U tom bih svjetlu, kao rektor Sveučilišta, nastojao pokrenuti znanstveno-istraživački projekt iz područja sociologije visokog obrazovanja, koji popularno nazivam: *zajedničko suočavanje sa stvarnošću*. Njegov bi cilj bio ispitati ulogu Sveučilišta u reprodukciji političkih, kulturoloških, gospodarskih i drugih relevantnih odnosa u osječkom društvu, s ciljem da se dobije uvid u stvarni utjecaj Sveučilišta na to društvo, kao i u "ideološki" profil tog njegovog utjecaja. Na rezultatima tog projekta gradile bi se smjernice za oblikovanje nove sveučilišne politike uravnoteženog ostvarenja prethodno navedenih četiriju svrha visokog obrazovanja.

znanstveno -
istraživački projekt:
suočavanje sa
stvarnošću

5. KRITIČKIM MIŠLJENJEM I OTVORENIM HORIZONTIMA DO MODERNOG SVEUČILIŠTA

a) Promjena paradigme: s prijenosa znanja na ishode učenja

Od svojih srednjovjekovnih početaka, preko prvih značajnijih reformi u 19. stoljeću, sve do dubinskih, revolucionarnih promjena koje su bile uvjetovane snažnim studentskim gibanjima u 60-im godinama prošloga stoljeća, europski je prostor visokog obrazovanja progresivno stjecao sve izraženiju socijalnu notu, koja je vremenom postala jedna od temeljnih komponenti institucije javnog sveučilišta.

javno sveučilište,
javno dobro, javna
odgovornost

Uvjeren sam da se ta dimenzija javnosti mora i ubuduće (sa)čuvati. Stoga bi jedna od mojih najvažnijih obveza kao budućeg rektora bila obrana i sustavno promicanje u javnosti sveučilišnih vrijednosti javnog dobra i javne odgovornosti, kao i intelektualnih i moralnih vrлина pojedinca, počevši od radoznalosti i izvrsnosti, preko mudrosti i otvorenosti, do tolerancije i posvemašnje solidarnosti, osobito prema tzv. slabim subjektima i ranjivim skupinama u društvu, od starijih i nemoćnih, preko

žena i djece, do onih koji se na bilo koji način razlikuju od drugih, kao što su vjerske, etničke i rodne manjine.

Međutim, ta pozitivna pojava modernog javnog sveučilišta u sebi krije stalne tenzije koje je potrebno prepoznavati, smišljeno usmjeravati i racionalno rješavati. Ustavni sud je još 2000. godine jasno naglasio temeljne značajke odnosa države i javnog sveučilišta, koje su definirane činjenicom da je država osnivač javnog sveučilišta. Stoga su i sveučilišni nastavni programi po prirodi stvari mjesto sukobljavanja različitih političkih/ideoloških strategija visokog obrazovanja. Do tog sukobljavanja dolazi, prije svega, oko toga koja će se vrsta znanja prenositi, odnosno koje bi se znanje bezuvjetno trebalo prenositi, o tome koje će se znanje opisati kao "službeno" i tko će imati pravo odlučiti o tome što će se predavati i na koji će se način nastava i sam proces stjecanja znanja valorizirati/ocjenjivati.

sveučilište kao
mjesto sučeljavanja
različitih
političkih/ideoloških
strategija

Takvu vrstu sukobljavanja u akademskoj zajednici ne treba izbjegavati. Akademska zajednica je dio društva, a "stvarnost" svakog društva je sukob i protok, a ne "zatvoreni funkcionalni sustav" (R. Dahrendorf). Drugim riječima, sučeljavanja argumentima u akademskoj zajednici, koja proizlaze iz različitih političkih/ideoloških strategija visokog obrazovanja, sustavna su posljedica promjena u strukturi društva. Samom svojom prirodom, koja ne želi pristati na postojeće, već stalno traga za novim, boljim i djelotvornijim, sučeljavanja argumentima pokazuju izrazitu sklonost svakoj ideji progresa. Stoga bih kao rektor poticao ta unutrašnja, intelektualna sučeljavanja argumentima unutar Sveučilišta, jer su ona glavni izvor (pozitivnih) promjena i inovacija.

Upravo iz tih razloga zalažem se za kritički pristup obrazovanju uopće, pa tako i visokoobrazovnom. Taj kritički pristup obrazovanju trebao bi imati širi domašaj od tehničkih pitanja efikasnog i efektivnog podučavanja, to jest prijenosa znanja – što su danas još uvijek najčešća ili jedina ključna pitanja koja edukatori sebi postavljaju. Umjesto paradigme *prijenosa znanja* zalažem se za prijelaz na paradigmu *ishoda učenja*, jer ona jedina može osigurati tako potrebnu kritičku misao Sveučilišta o odnosima između visokog obrazovanja te ekonomske, političke i kulturne moći.

kritički pristup
obrazovanju

b) Sveučilište u akciji

Paradigma ishoda učenja zahtijeva znanje (i) o tome kako sudjelovati u ozbiljnim etičkim i političkim raspravama. Sveučilište bi trebalo biti istinski edukator u tom području. Kao rektor Sveučilišta, bio bih dužan ponuditi platformu na kojoj bi se ta edukacija zasnivala.

zahtjevi paradigme
ishoda učenja

U tom se smislu referiram na mnogobrojne radove na polju filozofske analize koja se bavi modusima moralnog mišljenja i vrijednosnim argumentacijama.⁵ Takve vrste istraživanja predstavljaju važnu polaznu točku s obzirom na duboke kontroverzije s kojima se danas suočavaju sveučilišta.

Međutim, to nije dovoljno. Potrebna je i obnova poznavanja historije/povijesti. Iz kojeg dijela industrije je poteklo učenje o upravljanju sustavima? Kakvu ulogu je to učenje imalo u akumulaciji ekonomskog kapitala? Tko je profitirao od njegove primjene? Tek kada se ova i ostala relevantna pitanja razlože, otvaraju se mogućnosti alternativnog institucionalnog poretka koji će spriječiti reifikaciju sadašnjosti u budućnosti.

Kad je riječ o obrazovanju, teoretičar obrazovanja M. W. Apple smatra da trenutačno ne postoje disciplinirani estetski, ekonomski i historijski osjećaji te imaginacija nužna za stvaranje vizije mogućih alternativnih obrazovnih i ekonomskih okruženja. Taj autor postavlja tezu da očita potreba za operativnim i unaprijed specificiranim ishodima, koji dovode do prevage ekonomskih načela i do potpune orijentacije na tržište rada, onemogućava razvoj jedne takve imaginacije. Osobno bih se složio s takvim razmišljanjem.

Primarna funkcija kritičke znanosti svodi se na njezin emancipativni karakter tako što će kritički razmišljati o dominantnom interesu u području obrazovanja. Prema J. Habermasu, podvođenje pod navodno neutralnu tehničku kontrolu većine aspekata ljudskog ponašanja u obrazovnim institucijama danas je dominantni interes na području obrazovanja.

emancipativni
karakter znanosti

⁵ Ovdje se, prije svega, referiram na pokušaje J. Rawlsa koji nastoji ustanoviti kako na pravilan način eksplicirati prihvaćena moralna gledišta. Usp. Rawls, John (1999) *Theory of Justice*, Revised Edition, Cambridge: Harvard University Press.

U središtu tog danas dominantnog interesa je kurikulum. Sve dok se na polju kurikuluma ne razvije dijalektika kritičke svijesti, i sve dok istraživači kurikuluma ne postanu svjesni vlastitih postupaka, predmet njihovog interesa manje će biti obrazovanje, a puno više kulturna i ekonomska reprodukcija, odnosno zaokupljenost ekonomskim i kulturnim zahtjevima hegemonije, na štetu potreba konkretnih pojedinaca, skupina i klasa koje čine društvo.

kurikulum:
teme i dileme

Drugim riječima, zbog visokog ekonomskog i kulturnog statusa tehničkih i pozitivističkih formi – onih koji se na otvorene i prikrivene načine danas prenose u školama/sveučilištima – ozbiljno razmatranje alternativnih oblika djelovanja i razmišljanja potisnuto je iz vidokruga edukatora. Njihovu ideološku poziciju određuju zdravorazumski skupovi vrijednosti i konstitutivna pravila kojima se ti edukatori koriste prilikom vrednovanja vlastitog "uspjeha"/"neuspjeha". S druge strane, selektivna tradicija ograničava i načine na koje su učenici/studenti sposobni razmišljati o ideološkoj indoktrinaciji kojoj su izloženi.

Prema tome, obrazovne procedure preuzimaju zadaću stvaranja efektivne ideologije time što nude "adekvatne" definicije različitih situacija i time što služe interesima onih koji već posjeduju ekonomski i kulturni kapital. Štoviše, upravljanje sustavima i biheavioralno definirani ciljevi nisu jedini primjeri zasićenosti obrazovne misli ideološkim konfiguracijama: preko obrazovnih procedura ta se efektivna ideologija širi i na druge aspekte našeg pojmovnog aparata, a da toga najčešće nismo ni svjesni.

ideološka
komponenta
obrazovanja vs.
kultura kritičkog
mišljenja

Sukladno svim prethodnim navodima, a polazeći od potrebe svestrane analize složenih problema stvaranja i vrednovanja obrazovnih okruženja, kao rektor Sveučilišta inzistirao bih na izgradnji kulture kritičkog mišljenja te na bogatstvu različitosti i interkulturalnosti, što u konačnici i jest postojeći društveni kontekst u koji nas je dovela logika globalizacije.

Vrednovanje je ključni pojam u prethodnoj programskoj postavci. Naime, upravo načini zdravorazumskog vrednovanja i razmišljanja o obrazovnim/sveučilišnim aktivnostima čine najznačajniji dio ideološkog problema koji bi se trebao osvijetliti. S druge strane, želimo li preispitati primjenu procedura upravljanja sustavima i na Sveučilište uvesti kritičko mišljenje i djelovanje, moramo problematizirati (između ostaloga) i vlastiti kategorijalni aparat.

vrednovanje kao
ključni pojam

Stoga je neophodno:

- 1) istražiti odnos između ideologije, znanosti i obrazovne misli (J. Habermas), jer su granice između akademskih disciplina i same proizvod (političke) kulture, a često su rezultat složenih postupaka "kontrole" koju provode oni koji posjeduju moć da takve postupke implementiraju;⁶
- 2) analizirati načine na koji se u naprednim industrijskim, a osobito korporativnim društvima koncepcije ljudi i institucija svode na skup tehničkih pitanja (H. Arendt), što predstavlja iznimno pojednostavljeno poimanje znanosti; ono se u osnovi svodi na nekritičko prihvaćanje menadžerskog pristupa i degradaciju obrazovanja na radne vještine i kulturu moćnih.⁷

c) Alternativni modeli obrazovanja

Danas je ključno pitanje: je li moguć drugačiji pristup obrazovanju, pristup koji će potisnuti i neoliberalne i neokonzervativne ideologije, pristup koji će omogućiti drugačiju politiku legitimnog znanja, pristup koji će se temeljiti na stvarnoj posvećenosti povezivanju sveučilišta sa širim projektima društvenih transformacija?

alternativni modeli
obrazovanja vs.
neoliberalne i
neokonzervativne
ideologije

Smatram da je odgovor pozitivan, ali smo još daleko od konkretne razrade tog pristupa. Međutim, već u ovom trenutku sigurno je jedno: ni u kojem slučaju se ne smije odustati od koncepcije javnog sveučilišta. Sve buduće projekcije moraju se temeljiti na očuvanju upravo te komponente javnosti hrvatskih sveučilišta.

⁶ Takva "kontrola" uključuje mogućnost određivanja što može, a što ne može biti predmet "legitimnog" istraživanja, odnosno što jest, a što nije "legitimni" pristup razumijevanju predmeta istraživanja.

⁷ U vrijeme neoliberalnih reformi i pripadajućih im programa dolazi do realne opasnosti da će nacionalni kurikulumi i nacionalno testiranje bitno pridonijeti akceleraciji procesa pretvaranja škola/sveučilišta u robu. Neoliberali inzistiraju da se sveučilišta, škole uopće, uključe u (nad)nacionalnu ekonomiju, odnosno da i sami postanu puka roba. To se već dogodilo u nekim zemljama. Primjerice, u Engleskoj je nacionalni kurikulum ugrađen u nacionalne sveučilišne/školske testove. Na temelju rezultata tih testova sastavlja se i objavljuje rang lista sveučilišta/škola. Time se izravno stvara mehanizam koji politika može iskoristiti kako bi ispisala cijenu pored svakog sveučilišta/škole, s nedvosmislenom porukom: "Ovo sveučilište je dobro, ovo baš i ne vrijedi". To je model "marketizacije" sveučilišta/škola, koji znači svjesno odustajanje od bilo kakve ideje o demokratizaciji sveučilišne reforme.

Naime, povjerenje i djelotvornost mogu se razviti jedino u kontekstu javne odgovornosti. Jedino ona omogućava da se o različitim poimanjima zajedničkih ciljeva i praksi vodi rasprava u demokratskoj javnoj sferi, sferi koja i jest konstruirana tako da uključuje razlike, da omogući sudjelovanje i iznošenje stavova i neslaganja kroz kolektivne sudove i odluke, uz polaganje računa javnosti.

javna odgovornost,
polaganje računa
javnosti

U tom smislu, smatram da bi rektor u suradnji sa Senatom Sveučilišta morao ne samo komentirati, nego i aktivno sudjelovati u kreiranju poželjnog društvenog ambijenta (poticanjem odgovarajućih projekata, organiziranjem javnih rasprava, iniciranjem zakonskih rješenja, odnosno amandmana na postojeća rješenja, itd.).

Kada je riječ o polaganju računa javnosti, smatram da oni koji su brinu za sveučilište nikada ne smiju zanemariti etičke, političke i ekonomske aspekte svojih postupaka ili odluka, jer se posljedice tih postupaka, odnosno odluka izravno odražavaju na svakodnevnicu sveučilišnog života.

7. OSIJEK KAO STUDENTSKI GRAD

Grad Osijek bio bi bez studenata u svakome pogledu bitno siromašniji grad. Upravo su ti mladi ljudi, još uvijek relativno neopterećeni egzistencijalnim brigama, trajni promicatelji mnogobrojnih novih i manje poznatih vrijednosti u svim segmentima života, od prakticiranja novih vrijednosti koji se odnose na trivijalne životne stilove, kao što su odabir pića, hrane ili odjeće, pa sve do novih pristupa i originalnih angažmana u umjetnosti, kulturi, politici, sportu, glazbi, itd.

studenti, grad,
životni stilovi

S golemim gospodarskim problemima s kojima smo danas suočeni, a koje prati zabrinjavajuća nezaposlenost zbog koje veliki broj ljudi, posebice mladih, izlaz traži iseljavanjem u druge sredine, bitniji odljev studenata iz Osijeka bio bi ravan umiranju istočne Hrvatske. Možda su upravo te činjenice dovele do pune svijesti o tome što bi značilo kada bi se našem gradu zbog toga oduzela atribucija sveučilišnog, studentskog grada. Tu ne mislim na formalnu odluku o ukidanju Sveučilišta. Međutim, već i pojedine administrativne racionalizacije, kao što je smanjivanje broja upisanih studenata, dovele bi do nepopravljive štete za sretniju i prosperitetniju budućnost ovoga grada i cijele regije.

Osijek kao
studentski grad

Stoga je iznimno važno da i u mandatnom razdoblju 2017. – 2021. svi zajedno (i rektor, i dekani, i pročelnici odjela, i lokalna/regionalna, kao i nacionalna politika, ali i mediji), u kolegijalnoj suradnji, učinimo sve što je potrebno da bismo zadržali postojeći broj studenata na osječkom Sveučilištu. Štoviše, treba napraviti sve da se taj broj odgovarajuće poveća. Uvjeren sam da to nije nemoguće, ali nam za to trebaju kvalitetni i realni programi razvoja i Sveučilišta u cjelini i njezinih sastavnica. Međutim, treba nam i pomoć središnje hrvatske države.

a) Prioritetni zadaci

U tim okvirima, uz ostale aktivnosti, među kojima su neke već prethodno navedene, mandatno razdoblje 2017. – 2021. mora biti posvećeno:

**programske
odrednice**

- 1) kreiranju novih studijskih programa, koji će korespondirati s "duhom vremena" u kojem živimo i djelujemo, programa koji će pratiti svjetske/europske trendove u obrazovanju, gospodarstvu, kulturi, tehnici, prirodnim znanostima, informatici, umjetnosti, sportu, zdravstvu i drugim znanstvenim područjima i poljima;
- 2) održavanju i daljnjem unapređenju već postojećih studijskih programa;
- 3) internacionalizaciji Sveučilišta, to jest uključivanju Sveučilišta u dostupne europske i globalne projekte (jer preko njih europski i globalni standardi i vrijednosti u visokom obrazovanju postaju dio našeg visokog obrazovanja), a koja se osobito očituje kroz:
 - uključivanje u međunarodne znanstveno-istraživačke projekte, što će rezultirati vidljivošću i prepoznatljivošću u Europskom visokoobrazovnom prostoru (EHEA) i Europskom istraživačkom prostoru (ERA),
 - institucionalno i partnersko povezivanje sa sličnim institucijama u svijetu,
 - izvođenje nastave na engleskom jeziku na što većem broju obrazovnih programa;

- 4) osiguravanju stabilnog i trajnog financiranja svih sveučilišnih djelatnosti, od znanstveno-istraživačkih, preko nastavnih, do ne-nastavnih;
- 5) nastavku izgradnje kampusa;
- 6) početku izgradnje sveučilišne knjižnice, ustanove koja bi trebala predstavljati i nukleus za prepoznavanje i priznavanje izdavačke djelatnosti Sveučilišta na nacionalnoj i regionalnoj razini;
- 7) osnivanju *Kluba sveučilišnih nastavnika*, koji bi bio prvi korak prema stvaranju svijesti o važnosti institucionalizacije *Alumni* organizacije našeg Sveučilišta;
- 8) kreiranju novog modernog dizajna mrežnih stranica Sveučilišta, koje bi, pored osmišljenog korištenja novih medija (fb, twitter, instagram ...) trebale biti u funkciji općeg vizualnog identiteta Sveučilišta, a obuhvatile bi sve prethodno navedene elemente.

8. ODNOS HRVATSKE DRŽAVE PREMA SVEUČILIŠTU, SREDIŠTU ZNANJA ISTOČNE HRVATSKE

Činom davanja Sveučilištu imena Josipa Jurja Strossmayera, daleke 1990. godine, izvršeno je svojevrsno delegitimiranje ondašnjeg (socijalističkog) režima.

delegitimacija
socijalističkog
režima

Poslije tog hrabrog čina bilo je za očekivati da će uslijediti napuštanje negativnih (ne i pozitivnih) političkih, kulturnih i obrazovnih tradicija na koje se taj (socijalistički) režim tijekom svoga postojanja oslanjao. Naime, "bez promjene u zajedničkim javnim legitimacijskim obrascima koji su u osnovi političkog odlučivanja, te bez diskreditacije određenih aspekata ideologije koju je promovirao prethodni režim i bez legitimiranja ideoloških promjena koja čine temelj liberalizacije i tranzicije" (R. Teitel) nije i ne bi bilo moguće u cijelosti rekonstruirati kolektivni/hrvatski identitet u novim društveno-političkim, dakle i obrazovnim okolnostima. Tu u prvom redu mislim na sve one vidljive i manje vidljive relacije sa složenim europskim okruženjem, koje je od srpnja 2013. godine postalo i naš vlastiti politički, ekonomski, kulturni i obrazovni prostor (puna svijest o tome tek treba biti izgrađena), ali i na sve suptilne relacije unutar same hrvatske države.

Nažalost, tragični i traumatični događaji s početka 90-ih godina prošloga stoljeća na izvjesno su vrijeme prekinuli te logične i nužne procese napuštanja negativnih praksi iz prethodnog režima. Osječko Sveučilište bilo je jedino hrvatsko sveučilište koje je početkom 90-ih godina prošloga stoljeća djelovalo u neposrednom ratnom okruženju. Isticanje ove činjenice nikako ne znači pravdanje pred bilo kime. Njome se želi podsjetiti na to, da procesi decentralizacije i ravnomjerni razvoj Hrvatske nemaju alternativu. Stoga je u nacionalnom interesu da središnja država svojim djelima pokaže minimum solidarnosti prema ozbiljnim strukturalnim problemima s kojima se trenutno suočava istočna Hrvatska, Osijek, Slavonija i Baranja. U tom svjetlu, osječko Sveučilište, kao i cjelokupni prostor istočne Hrvatske, zaslužuju posebnu pozornost hrvatske Vlade, a osobito pojedinih upravnih resora (znanosti i obrazovanja, poljoprivrede, financija, regionalnog razvoja i fondova Europske unije, demografije, obitelji, mladih i socijalne politike).

nacionalna
valorizacija prostora
istočne Hrvatske

Taj odnos korektnosti i solidarnosti prema ovom dijelu zemlje, koji se u pravilu prosuđuje kroz Vladine strateške planove i strukturu državnog proračuna, mora biti vidljiv u svim segmentima društva na lokalnoj i regionalnoj razini istočne Hrvatske, i u gospodarstvu, i u poljoprivredi, i u prometnoj i drugoj javnoj infrastrukturi, ali u prvom redu i ponajviše u razvoju visokog obrazovanja i znanosti.

državne strategije

9. ZAKLJUČNE PREMISE: DESET PROGRAMSKIH VRIJEDNOSTI

Kao rektor Sveučilišta, svoj bih mandat posvetio ostvarenju naznačene programske vizije o kritičkom spoju onoga što pripada kontinuitetu/stabilnosti Sveučilišta i onoga što pripada njegovoj budućnosti/progresu. Zaključno ističem deset temeljnih programskih vrijednosti na kojima bih kao rektor Sveučilišta ustrajao tijekom cijelog mandatnog razdoblja.

vrijednosti za
ostvarenje vizije

Prvo, ustrajao bih na kritičkom odnosu prema svim našim tradicijama. Na našim fakultetima, odjelima, akademijama danas prevlada orijentacija u kojoj se student tretira kao učenik koji je isključivo prenositelj definitivnog, službenog, odnosno od službene ideologije odmjerenog državnog i profesorskog znanja. To nije i ne smije biti poželjan model studiranja na osječkom Sveučilištu. Studiranje ima smisla jedino onda ako se studente uči (kritički) misliti. Samo je takav pristup javno odgovorni pristup.

kritički odnos prema
tradicijama

Drugo, ustrajao bih na otporu prema svim oblicima konzervativizma. Konzervativizam se najčešće očituje kao otpor prema svemu što je novo i nepoznato. Međutim, cjelokupni život biskupa J. J. Strossmayera te njegovo djelo, kojega smo sljednici, svjedoči o njegovoj iznimnoj intelektualnoj i svakoj drugoj vrsti radoznalosti. J. J. Strossmayer nije priznavao dogme. Dapače, on ih je temeljito dekonstruirao. Taj put treba slijediti.

otpor prema konzervativizmu

Treće, ustrajao bih na otklonu od sveučilišta kao zatvorenog tipa administrativne ustanove. Taj tip ustanove često dovodi do uspostavljanja hijerarhije i monopola te stvaranja interesnih skupina kao supstituta za znanstveni rad i akademske vrline. Stvarajući otklon od tih pojava, u svom bih djelovanju svakodnevno promicao načela suradnje, konsenzusa, dijaloga, te inzistirao na aktivnoj participaciji svih aktera u sveukupnom životu Sveučilišta, od nastavnika, preko studenata, do nastavnog osoblja.

otvoreno sveučilište

Četvrto, ustrajao bih na sustavnom prevladavanju birokratskih struktura, te odnosa na Sveučilištu koje takve strukture logikom svog postojanja deriviraju. Demokratska insuficijentnost u svim, pa i u visokoobrazovnim institucijama, rješava se isključivo stalnim prakticiranjem transparentnosti svih procedura. Zbog toga bih dosljedno inzistirao na transparentnosti procedura i na strogom poštovanju svih proceduralnih zahtjeva prilikom donošenja odluka.

transparentnost

Peto, ustrajao bih na tome da se Sveučilište ne svede samo na nastavnu ustanovu. Odustajanje od znanstveno-istraživačkog rada svodi svako sveučilište na neku vrstu produžene srednje škole. To se osječkom Sveučilištu ne smije dogoditi.

poticanje znanstvenih istraživanja

Šesto, ustrajao bih na sprječavanju svođenja Sveučilišta na formalni akademizam. Odvajanje profesora od studenata predavanjima "ex-chatedra" dovodi do toga da studenti ne studiraju, već samo uče (i to uglavnom iz skripti). S tom se lošom praksom mora prekinuti, tamo gdje postoji.

prekid s formalnim akademizmom

Sedmo, ustrajao bih na okupljanju svih sastavnica Sveučilišta, kao i svih nastavnika, na projektu snažnog suprotstavljanja bilo kakvim pokušajima potiskivanja i pozicioniranja Sveučilišta na periferiju društva. Nasuprot tendencijama njegove marginalizacije, zalagao bih se za potpunu

integracija, a ne marginalizacija

integraciju Sveučilišta u sve tijekom društveno-političkog života, kako na gradskoj/regionalnoj, tako i na nacionalnoj/internacionalnoj razini.

Osmo, ustrajao bih na tome da Sveučilište bude vidljivo, ali i "glasno". Zadaća je Sveučilišta da "glasno" prati sve relevantne događaje i da aktivno sudjeluje u kreiranju poželjnih odnosa u svim segmentima društva. Sveučilište mora biti kritički um i savjest društva! Ako od studenata tražimo da kritički misle, da budu hrabri i odgovorni građani, onda to moramo činiti i mi kao njihovi profesori. Nema skrivanja iza autonomije sveučilišta da bi se izbjeglo javno očitovanje o ključnim pitanjima naše stvarnosti.

Sveučilište kao
kritički um i savjest
društva

Deveto, ustrajao bih na tome da šutnja, iako legitimna u demokratskom društvu, ne bude prevladavajući pogled na svijet osječke sveučilišne zajednice. Javnost ima pravo znati što pripadnici akademske zajednice misle o cijelom nizu svjetonazorskih pitanja, o stanju u gospodarstvu, o imigrantskoj krizi, o relevantnim zakonskim rješenjima, o odnosima sa susjedima, itd.

otvaranje prema
javnosti

Deseto, ustrajao bih na promicanju i zaštiti različitih mišljenja. O aktualnim problemima u našem društvu mogu i moraju postojati različita mišljenja među sveučilišnim nastavnicima. Te međusobne razlike moraju biti javno iskazane, za njih javnost mora znati, jer su pluralizam, tolerancija i slobodoumlje ključna obilježja demokratskog društva. Sveučilišna zajednica dužna ih je javno promicati.

pluralizam,
tolerancija i
slobodoumlje

OSOBNI MOTIVI KANDIDATURE

Moji osobni motivi kandidature za rektora Sveučilišta u mandatnom razdoblju 2017. – 2021. kriju se upravo u ideji "javnog aktivizma". Moje akademska, politička i diplomatska karijera najbolja su jamstva da ću znati voditi Sveučilište na dobrobit i zadovoljstvo ne samo svih sudionika osječkog sveučilišnog života, već i lokalne te nacionalne zajednice.

Na osječkom Sveučilištu počeo sam raditi krajem 70-ih godina prošloga stoljeća, kao asistent na kolegiju *Makedonska književnost i kultura* na Pedagoškom, kasnije Filozofskom fakultetu. Pored Borisa Pavlovskog (Filozofski fakultet u Zagrebu) i Gorana Kalogjere (Filozofski fakultet u

makedonistika

Rijeci), aktivno sam participirao u stvaranju jedne od najboljih i najplodnijih škola makedonistike izvan Republike Makedonije. Da je hrvatska makedonistika jedna od najboljih i najpriznatijih u svijetu svjedoče i mnogobrojna priznanja i nagrade koje sam primio. Navodim ih nekoliko: makedonske državne nagrade "Koča Racin" (2011) i "Goce Delčev" (2012), te medalja "Blaže Koneski" za promicanje makedonske kulture, književnosti i jezika izvan granica Makedonije Makedonske akademije znanosti i umjetnosti - MANU (2014). Za akademika MANU izabran sam 2015. godine.

nagrade

Nakon stvaranja Republike Hrvatske, promjene u hrvatskom društvu dovele su i do promjena u nastavnim programima kroatistike/slavistike na Filozofskom fakultetu u Osijeku. Te su me promjene na izvjesno vrijeme udaljile od studija makedonistike. Počeo sam predavati nove kolegije na tom Fakultetu, od teorije književnosti, naratologije, postmodernizma i suvremene hrvatske književnosti. Predavanja sam održavao i na diplomskoj i na postdiplomskoj razini, kako u Hrvatskoj, tako i u inozemstvu, na sveučilištima u Mannheimu (Seminar für Slavistik kod prof. J. Matešića), Parisu, Pragu, Ljubljani, Torontu i Skopju.

usmjeravanje prema teoriji književnosti

predavanja

Tijekom 1992. i 1993. godine bio sam prorektor za nastavu na Sveučilištu. Zbog činjenice da sam u to vrijeme bio i gradonačelnik Grada Osijeka, u tom je razdoblju ostvarena jedna od najplodnijih suradnji između Sveučilišta i Grada. Potpisan je i najveći broj sporazuma, koji su ne samo omogućili brži razvoj Sveučilišta, već i njegovu obnovu. Ona se sastojala, primjerice, u premještanju fakulteta koji su stradali tijekom Domovinskog rata u nove gradske prostore, obnovi Svečane dvorane na Pedagoškom/Filozofskom fakultetu, obnovi secesijske ograde na istom Fakultetu, početku izgradnje Medicinskog fakulteta, premještanju zgrade Rektorata sa stare lokacije na današnju lokaciju na Trgu sv. Trojstva, itd.

prorektor i gradonačelnik u funkciji Sveučilišta

Kao dugogodišnji gradonačelnik Grada Osijeka (1990. – 2005.) uvijek sam imao na umu da sam prije svega sveučilišni profesor, i da se ta konstanta u mojem životu uvijek mora prepoznati u mojem djelovanju. Oduvijek sam zastupao stajalište da su Sveučilište i Grad "jednog roda" (*genus una sumus*), i da bez intenzivnog razvoja Sveučilišta nema razvoja Grada. Bio sam svjestan da u pozicioniranju Grada Osijeka na europskoj karti gradova najviše može pomoći upravo činjenica da u Gradu djeluje atraktivno Sveučilište, prepoznatljivo u međunarodnim

Grad i Sveučilište kao *genus una sumus*

razmjerima i osposobljeno za najveće izazove, zahvaljujući prije svega njegovim sastavnicama i nastavnicima.

Dinamične promjene u našem društvu i znanosti uvjerile su me u ispravnost odluke da početkom 2009. godine napustim radno mjesto profesora na Filozofskom fakultetu u Osijeku, koje mi je jamčilo i nastavnu komociju i egzistencijalnu sigurnost. Krenuo sam u osnivanje novog studija na osječkom Sveučilištu, studija kulturologije. Zahvaljujući pomoći ondašnje uprave, projekt je uspio. Danas je Odjel za kulturologiju jedna od sastavnica Sveučilišta. Štoviše, osnivanjem Odjela za kulturologiju Osijek je postao jedan od rijetkih europskih sveučilišnih gradova u kojem se sustavno izučavaju manje-više svi aspekti "kulturalnih studija".

kulturalni studiji

Na kraju, htjeli to ili ne, rektor sveučilišta po vokaciji mora biti društveno angažirani intelektualac, s javno izrečenim stavom o svim relevantnim problemima društva i vremena u kojem živi i djeluje.

angažirani
intelektualac
(J. P. Sartre)

Osim toga, funkcija rektora u sebi sadržava akademsku, ali u podjednakoj mjeri i političko-diplomatsku dimenziju djelovanja. Stoga je način na koji sam upravljao Gradom⁸ moguće u određenoj mjeri primijeniti i na upravljanje Sveučilištem: osječko Sveučilište mora iz mnogih političkih i inih razloga biti prisutno u regiji (BiH, Vojvodina), ali i u Srednjoj Europi (Mađarska, Češka, Slovačka, Poljska, Njemačka, Austrija, Slovenija, dijelovi Italije, tj. prostor tzv. Alpe-Adria).

akademska
diplomacija

Na kraju, dobitnik sam dvaju najviših međunarodnih priznanja. Godine 1997. dobio sam svjetski prestižnu nagradu *Harriman Democracy Award*, koju dodjeljuje National Democratic Institute (NDI) u Washingtonu D.C.,

međunarodne
nagrade

⁸ Treba podsjetiti da je do 1990. godine Grad Osijek imao kakve-takve partnerske odnose samo s Gradom Pečuhom (Mađarska). Za vrijeme moga mandata gradonačelnika uspostavljene su partnerske/institucionalne veze s desetak europskih sveučilišnih gradova, od Maribora (Slovenija), Nitre (Slovačka), Graza (Austrija), preko Pforzheima (Njemačka), Ploestija (Rumunjska), Tuzle (BiH), pa sve do Subotice (Vojvodina/Srbija), Lausanne (Švicarska) i Vicenze (Italija). Jedan od važnijih kriterija za uspostavljanje partnerskih odnosa bilo je postojanje relevantne visokoobrazovne institucije u gradu-prijatelju.

za sustavno promicanje najviših demokratskih vrijednosti (slobode, tolerancije, pomirenja, ravnopravnosti i poštivanja ljudskih prava).⁹

Godine 2004. Vlada Republike Izrael dodijelila mi je u Jerusalemu titulu *Veleposlanika dobre volje Republike Izrael* zbog moga javnog djelovanja.

I jedna i druga nagrada dodatno svjedoče o mojoj trajnoj posvećenosti stvaranju boljeg, raznovrsnijeg i bogatijeg (hrvatskog) društva u kojem bi upravo znanje, vještine i kompetencije trebali biti odlučujući kriteriji prilikom donošenja bitnih odluka o njegovoj svekolikoj budućnosti. Sveučilište u tome ima presudnu ulogu.

prof. dr. sc. Zlatko Kramarić

U Osijeku, travanj 2017.

⁹ Tu su nagradu prije mene dobili i sovjetski disident, svjetski poznati fizičar A. Saharov, zatim češki književnik, a kasnije prvi predsjednik Češke Republike V. Havel, kao i M. Albright, američka državna tajnica za vanjske poslove u vladi predsjednika Clintona, kao i mnogi drugi svjetski poznati znanstvenici, književnici, političari i borci za ljudska prava.